

2008. november 20–21.

Grand Café, Szeged

„A párbeszéd helyzetébe kerülni...”

HAJNÓCZY PÉTER (újra)olvasásának lehetőségei

Gyűrűk

– a nő

*a külső gyűrűben állt,
kimeredt szemmel, hörögve
kapkodott levegő után, bal kezén,
karján széles aranypántok, egész hónal-
jáig, tömpe, repedezett körmű ujjai voltak,
mint a mosónőknek, belemarkolt az aranyba,
ha sikerül letépnie, levegőhöz jut, ujjai lecsúsztak
a síkos pántokról, hátravetette a fejét, és ki-
mimeredt szemmel, felhördülve a levegőbe harapott,
jobb kezével ismét lecsapott az aranyra, a férfi fe-
szült, mozdulatlan arccal nézte a belső gyűrűt,
csak a feje volt a víz fölött, a belső gyűrűben
foszladozó, szürkésfehér anyag lebegett, a
gyűrű középpontja körül, lassan, az óra-
mutató járásával ellenkező irány-
ban, hát ez, bólintott a fér-
fi, hát ez az –*

HAJNÓCZY PÉTER (1942–1981) prózaírói munkássága a mai napig sajátos hagyományként húzódik meg a magyar irodalomban, a róla való kritikai beszéd azonban kiaknázatlan lehetőségeket rejt magában. A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Modern Magyar Irodalom Tanszékén évek óta működő Hajnóczy-műhely szemináriumok és tanulmánykötetek után egy konferenciával nyújt teret a Hajnóczy-szövegekről, Hajnóczy-szövegekkel és Hajnóczy-szövegek kapcsán folytatódó párbeszédnek.

2008. november 20–21.

Grand Café, Szeged

„A párbeszéd helyzetébe kerülni...”

HAJNÓCZY PÉTER (újra)olvasásának lehetőségei

November 20., csütörtök

10.00–10.30 • Megnyitó

OLASZ SÁNDOR, ERDÉLYI ÁGNES, CSERJÉS KATALIN

10.30–11.45 • Szekcióülés

Moderátor: FARAGÓ KORNÉLIA

• SZKÁROSI ENDRE: *A költői nyelvkezelés változatai Hajnóczy Péter kései prózájában*

• VADAI ISTVÁN: *Szövegkritikai kérdések Hajnóczy Péter életművében*

• ALEXA KÁROLY: *Hajnóczy, a munkásíró*

11.45–12.00 • Szünet

12.00–13.15 • Szekcióülés

Moderátor: VADAI ISTVÁN

• FARAGÓ KORNÉLIA: *Dialogikus várakozások (A kérdezés-probléma Hajnóczy Péter prózájában)*

• SZEKERES SZABOLCS: *Kísérlet a Hajnóczy-életmű fogadtatásának felvázolására*

• TURI TÍMEA: *„Ily látomás szép a mezőn, de itt szemlélve más” – A látomás valóságtermészete Hajnóczy Péter A szakács című írásában*

13.15–14.15 • Ebédszünet

14.15–15.30 • Szekcióülés

Moderátor: SZKÁROSI ENDRE

• BÁNYAI JÁNOS: *Cipőkanál az angol szótár mellett (Emlékezés és nosztalgia Hajnóczynál)*

• LEHELNÉ DÖMÉNY KATALIN: *Egy enigmatikus Hajnóczy-mű, A fűtő (újra)olvasásának lehetőségeihez*

• TÓTH F. PÉTER: *Aprólék – Tippek és trükkök Az unokaöcs nyakoncsípéséhez*

15.30–15.45 • Szünet

15.45–17.00 • Szekcióülés

Moderátor: BÁNYAI JÁNOS

• HORVÁTH GYÖRGYI: *Hajnóczy Péter állatmeséi*

• KÖTÉL EMÓKE: *„...hol a temető, ahol a halottak élnek?” – Drámák és drámatöredékek*

• URBANIK TÍMEA: *Az emlékezés mint felkészülés, a várakozás mint létezés mód – Hajnóczy Péter A parancs című kisregényének és Mészöly Miklós Sutting ezredes tündöklése című elbeszéléseinek párhuzamos olvasata*

17.00–19.00 • Fogadás

19.00 • MÁTIS LILLA: *In memoriam Hajnóczy Péter* (dokumentumfilm)

19.15 • Kerekasztal-beszélgetés

ALEXA KÁROLY, MELIS LÁSZLÓ, REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS ÉS SZKÁROSI ENDRE részvételével

• DR. HORVÁTH PUTYI: *A halál kilovagolt Perzsiából* (magyar film)

November 21., péntek

9.00–10.40 • Szekcióülés

Moderátor: TURI TÍMEA

- ODORICS FERENC: *„Isten-kereső alkoholizmus”: az élet mámorítóan egész illata*
- DEMÉNY PÉTER: *Hajnóczy lovagol. Be vagy ki?*
- CSERJÉS KATALIN: *Egy szakács, aki sosem főzött – Hajnóczy Péter szövegeinek referencia nélküli címeiről*
- MILIÁN ORSOLYA: *Képtest – testkép. Mediális (v)iszonyok A szer-tartásban*

10.40–11.00 • Szünet

11.00–12.15 • Szekcióülés

Moderátor: ODORICS FERENC

- Z. KOVÁCS ZOLTÁN: *„De most nem ezekkel az emlékezéseivel kell foglalkoznia” – Nézőpontok A halál kilovagolt Perzsiából című szövegben (és olvasataiban)*
- FARKAS ANITA: *Az intertextualitás szerepe Hajnóczy Péter kis-regényében – A halál A vak bagolyból Perzsiába lovagol*
- HOVÁNYI MÁRTON: *A halál kilovagolhat-e az Apokalipsziszból?*

12.15–13.15 • Ebédszünet

13.15–14.30 • Szekcióülés

Moderátor: CSERJÉS KATALIN

- KÁRI VIKTÓRIA: *„Csak egy tánc volt(?)” – Táncdal-szövegek Hajnóczy Péter műveiben*
- GABORJÁK ÁDÁM: *Preparátum a lakásban (Testábrázolás és retorika Hajnóczy Jézus menyasszonya című kisregényében)*
- VÁRI GYÖRGY: *Rezignáció és destrukció Hajnóczy Péter és Petri György művészetében*

14.30 • Zárszó és búcsú

A konferencia résztvevői

- **ALEXA KÁROLY** (1945, Radstadt) irodalomtörténész, kritikus. Korábban a Kortárs, majd a Mozgó Világ munkatársa, a Hírelfőszerkesztő-helyettese, az MTI vezérigazgatója. Jelenleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója, a szombathelyi Életünk főszerkesztője. Hajnóczyval kapcsolatos publikációiból: *(Re)konstruált (olvasó)napló*. In: Mozgó Világ, 1980/12.; *Cetlik – közelnézetben*. In: Mozgó Világ 1981/8.; *Előtanulmány egy lexikoncikkhez*. 1983/2.
- **BÁNYAI JÁNOS** (1939, Szabadka) író, irodalomtörténész, kritikus. A Belgrádi Egyetem Bölcsészettudományi Kara Hungarológia Tanszékének vezetője, az újvidéki Híd folyóirat főmunkatársa. A publikációkból: *Hagyománytörés: irodalmi tanulmányok*. Újvidék 2008; *Mit viszünk magunkkal? Irodalmi tanulmányok és kritikák*. Újvidék 2000; *Egyre kevesebb talán*. Újvidék 2007.
- **CSERJÉS KATALIN** (1954, Budapest) a Szegedi Tudományegyetem Modern Magyar Irodalmi Tanszékének adjunktusa. Hajnóczyról írt PhD disszertációját 2008-ban védte. A publikációkból: *Pókháló. A motívum lebegtetése a szöveg tükrén. Gondolatok egy magyar és egy japán íróról „a cserjésben”*. In: *Mihálynapki köszöntő. Írások Ilia Mihály születésnapjára*. SZTE BTK 2000. 96–105.; *Egy különös novella. Hajnóczy Péter: Mandragóra*. In: *Árgus* 2004/11.
- **DEMÉNY PÉTER** (1972, Kolozsvár) író, kritikus. Korábban a Kriterion Könyvkiadó szerkesztője, a kolozsvári Krónika munkatársa, majd az Erdélyi Riport szerkesztője. Jelenleg a kolozsvári Polis könyvkiadó szerkesztője. Publikációiból: *A menyét lábnyoma: tanulmányok, esszék, kritikák*, Kolozsvár 2003.
- **FARAGÓ KORNÉLIA** (1956, Temerin) irodalomtörténész, kritikus. Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének és a Belgrádi Egyetem Hungarológia Tanszékének docense, az újvidéki Híd folyóirat főszerkesztő-helyettese. A publikációkból, tanulmányokból: *Térrányok, távolságok. Térdinamizmus a regényben*. Újvidék 2001.; *Ismétléssalakzatok Hajnóczy Péter prózájában*. In: *Új Symposium* 1978/156.; *Kényszerpályán*. In: *Új Symposium* 1981/9.
- **FARKAS ANITA** (1984, Győr) a veszprémi Pannon Egyetem végzős magyar szakos hallgatója. Szakdolgozatának és előadásának témája Hajnóczy Péter *A halál kilovagolt Perzsiából* és Szadek Hedáját *A vak bagoly* című regényének összehasonlító elemzése.

- **GABORJÁK ÁDÁM** (1983, Kecskemét) a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Irodalomelméleti Doktori Iskolájának elsőéves hallgatója.

Hajnóczyról írt publikációi: *Hova lett? (Hová lettem. A párbeszéd helyzetébe kerülni... Hajnóczy-tanulmányok I.* Szeged 2006.). In: A Hét 2006/4.; *A véradóról.* In: *Da capo al fine. Folytatódó párbeszédben... Hajnóczy-tanulmányok II.* Szeged 2008.

- **HORVÁTH GYÖRGYI** (1974, Pécs) irodalomtörténész, kritikus, szakfordító. Korábban újságíró, fordító, szerkesztő. Jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának poszt-doktora és a Balassi Intézet oktatója.

Publikációiból: *A hiányzó B.* Budapest 2005, *Nőoldal.* Budapest 2007.

- **HOVÁNYI MÁRTON** (1986, Budapest) az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar, latin, összehasonlító irodalomtudomány szakos hallgatója, a Magyar Szemiotikai Társaság tagja. Hajnóczy kisregényét (*A halál kilovagolt Perzsiából*) az apokaliptikus műfajba tartozó szövegek, a bibliai vendégszövegek szempontjából vizsgálja.

- **KÁRI VIKTÓRIA** (1983, Fehérgyarmat) a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Irodalomtudományok Doktori Iskolájának harmadéves hallgatója. Jelenleg Drezdában és Bécsben kutatói ösztöndíjas.

Hajnóczyhoz kapcsolódó kutatásait a gyász és imádság poétikáját vizsgálva végzi. A témát elemző publikációja, „*Az értelmes és igaz iszonyatról*”. *Imádság és gyász poétikája a Jézus menyasszonyában és A szív segédigéiben* hamarosan megjelenik.

- **KÖTÉL EMŐKE** (1972, Pécs) a JATE BTK Irodalomtudomány Doktori Program Modern Magyar Irodalom alprogramján végezte PhD-tanulmányait. A fokozatot „*Nyeh sze pácsi*” – *Örkény István egypercesei* című disszertációjával szerezte meg. Jelenleg a Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégiumi Igazgatóság kutatásszervezője, a Kutatások Koordinációs Irodájának vezetője és a Nemzeti Tankönyvkiadó külső munkatársa.

Legutóbbi publikációi: *Problems of Narrative in Short Short Stories.* (In: Innovationen und Reproduktionen in Kulturen und Gesellschaften, www.inst.at/irics/speakers_g_m/koetel.htm – letölthető); *Kódok, megértések, interpretációk és alakzatok az egypercesekben.*

■ **LEHELNÉ DÖMÉNY KATALIN** (1952) irodalomtörténész. A Kaposvári Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének oktatója. Bölcsészdoktori értekezése (*Igazságuk megszállottai. Michael Kohlhaas archetípusa Heinrich von Kleist és E. L. Doctorow világában*), ahogy későbbi kutatásai is, Hajnóczy szövegvilágáéhoz kapcsolódtak. A témát vizsgáló publikációiból: *Ethosz és erudíció Hajnóczy Péter világában*. In: Szivárvány, 1992/6.; *Egy Hajnóczy-novella esztétikumának sajátossága (A fűtő)*. In: Irodalomtörténet, 1992/4.

■ **MELIS LÁSZLÓ** (1953, Budapest) zenei tanulmányait a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hegedűszakán végezte. 1978-ban alapítója a kortárszenét játszó 180-as Csoportnak, amellyel Európa számos koncerttermében lépett fel az együttes 1990-es feloszlásáig. Öt darabot írt a csoport számára, és ez idő alatt több, a világ mai zenéjét meghatározó muzsikussal (Louis Andriessen, Steve Reich, Terry Riley) játszott együtt. A 180-as csoport megszűnte után alapvetően zeneszerzéssel foglalkozott, két kamaraoperája: *A mosoly birodalma* (1985) és a *Kleist meghal* (1994). Több kantátát, nagyzenekari dalt, balettzenét és balett-kantátát (*Gyöngykánon*, 1994), kamara és szólóhangszeres darabokat (*Black & White*, 1999), valamint énekszextetre és ütőkre írt tételsorozatot (*Az időről és a folyóról*, 2000), illetve a Budapesti Csellóegyüttes részére (*Csellómánia*, 2000) egy négyteteles darabot. Ezen kívül több tucat játékfilm, több száz színházi előadás és rádiójáték zenéjét szerezte.

Hajnóczy Péter *A szertartás* című novellájára 7 perces zene-művet szerzett az író halála évében, s e zenének van egy szöveges és egy tisztán hangszeres felvétele.

■ **MILIÁN ORSOLYA** (1977, Szatmárnémeti) irodalomtörténész. A Szegedi Tudományegyetem Modern Magyar Irodalmi Tanszékének munkatársa. Publikációiból: „*S hogy ki másolja le ezt a palimpszesztet?*” In: Határon. Szeged 2002.; *Az erotika írása, avagy az írás erotikája (Nabokov Lolitájáról)*. In: *Nyelvek, szövegek, identitások*. Kolozsvár, 2003. *Egy híres mozgó kép*. In: *Serta Pacifica. Tanulmányok Fried István 70. születésnapjára*. Pompeji, Szeged, 2004.

■ **ODORICS FERENC** (1956, Hódmezővásárhely) irodalomtörténész, költő. A Szegedi Tudományegyetem Film- és Irodalomelméleti Tanszéki Csoportjának docense. A deKON-csoport egyik alapítója, kiadványaik állandó szerkesztője, szerzője.

Köteteiből, publikációiból: *Beszédhelyzetbe kerülni*. Szeged 1993.; *Posztmagyar*. Szeged 1995; *Empirizmustól a konstruktívizmushoz*. Szeged 1997.

- **REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS** (1949, Debrecen) kritikus és szerkesztő; Hajnóczy Péter életművének egyik legjobb ismerője, a gyűjteményes kötetek sajtó alá rendezője. 2007-ben az Osiris Kiadó ismét az ő szerkesztésében jelentette meg a Hajnóczy-prózákat minden eddiginél átfogóbban bemutató, a hagyaték egy újabb szövegét is beemelő kötetét. József Attila-díjas, a régi Mozgó Világ szerkesztője, jelenleg a Palatinus Könyvkiadó irodalmi vezetője.

Hajnóczyt illető publikációiból: „*Szétszórom, majd felépítem magam*”. *Hajnóczy Péter portréjához*. In: Alföld, 1993/3–4.; *Egy szerep keres egy szerzót. Hajnóczy Péter portréjához*. In: Alföld, 1993/5. Szerk.: *A véradó. Hajnóczy Péter emlékezete*. Nap Kiadó, Bp. 2003; *Hajnóczy Péter: Temetés*. In: Reményi József Tamás–Tarján Tamás: *Magyar irodalom 1945–1995. Műelemzések*. Corvina Könyvkiadó, Bp. 1996.

- **SZEKERES SZABOLCS** (1972, Budapest) kritikus. Írásai az Árgus, a Criticai Lapok, a Kritika és a Színház című folyóiratokban, valamint a www.zartkor.hu, a www.szinhasz.hu és a www.kultura.hu internetes oldalakon olvashatók.

A kezdetektől részt vett a Szegedi Tudományegyetemen alakult Hajnóczy-munkacsoport munkájában. Hajnóczyval foglalkozó tanulmányai a *Hoválettem* és a *Da capo al fine* című kötetekben jelentek meg.

- **SZKÁROSI ENDRE** (1952, Budapest) költő, irodalomtörténész. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanít irodalom- és művelődéstörténetet. A vizuális, a hang- és az akcióköltészet egyik legismertebb hazai kutatója. Költőként és intermediális művészként a hetvenes évek eleje óta van jelen a magyar és a nemzetközi kulturális életben.

Hajnóczyval és az avantgárd történetével kapcsolatos publikációiból: *Hajnóczy Péter: A halál kilovagolt Perzsiából*. In: Kritika, 1979/12. 27–28. *Nem-e van-e posztmodern sem (is)?* 148–156. In uő: *Mi az, hogy avantgárd. Írások az avantgárd hagyománytörténetéből*. Magyar Műhely Kiadó, 2006

- **TÓTH F. PÉTER** (1979) magyar-történelem szakos tanár, költő. Önálló verseskötetét *With new fishes of new times* címmel 2002-ben jelent meg. Jelenleg Sümegcsehin magyar-történelem szakos tanár. A szegedi Hajnóczy-csoport munkájában kezdettől részt vesz.

Publikációk: *Az ismeretlen Fekete István* című tanulmánykötetben; *Hajnóczy Péter állatmeséiről* In: Árgus 2004; *Beating a dead horse?* In: *Hoválettem. A párbeszéd helyzetébe kerülni... Hajnóczy-tanulmányok I.* Szeged 2006.

- **TURI TÍMEA** (1984, Makó) író, újságíró. A Szegedi Tudományegyetem Modern Magyar Irodalom Doktori Iskolájának elsőéves hallgatója, a Szegedi Egyetem című lap munkatársa.
 Publikációiból: *Vonal híján. A tárca megszólalásának lehetőségei Szív Ernő A vonal alatt című kötetének tükrében.* In Tiszatáj 2008/3.; *Hajnóczy háta.* In: *Da capo al fine. Folytatódó párbeszédben... Hajnóczy-tanulmányok II.* Szeged 2008.
- **URBANIK TÍMEA** (1973, Pécs) irodalomtörténész. A Szegedi Tudományegyetem Modern Magyar Irodalmi Tanszékének munkatársa. 2007-ben megvédett PhD-értekezésében Mészöly Miklós prózájával foglalkozik.
 Publikációiból: *Bolyongás halott városokban.* In: *Hoválettem. A párbeszéd helyzetébe kerülni... Hajnóczy-tanulmányok I.* Szeged 2006.; *Az íratlan olvasatának nyomai a történetek között.* Mészöly Miklós: *Saulus – Nádas Péter: Egy családragény vége.* In: *Köszöntésformák. Ilia Mihály Tanár Urat köszöntik tanítványai.* Pompeji, Bp., 2005. 117–125.
- **VADAI ISTVÁN** (1960, Szarvas) irodalomtörténész. Korábban a Szegedi Tudományegyetem Régi Magyar Irodalom Tanszékének oktatója, jelenleg a Budapesti Médiatudományi Intézet óraadója. Kutatási területe elsősorban a régi magyar irodalom, Tinódi Sebestyén és Balassi Bálint életműve. Szaktanulmányai mellett gyakran publikál műelemzéseket a klasszikus és modern magyar irodalom területéről is válogatva.
 Publikációiból: *Tükörben tükröződő tükör. Műértelmezések.* Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2002. *Ami nem ismétélhető meg.* In: *Hoválettem. A párbeszéd helyzetébe kerülni... Hajnóczy-tanulmányok I.* Szeged 2006
- **VÁRI GYÖRGY** (1978, Budapest) irodalomtörténész, kritikus. A veszprémi Pannon Egyetem és a Magyar Képzőművészeti Egyetem oktatója.
 Kötetei: *Kertész Imre. Buchenwald fölött az ég.* Budapest, 2003.; *Az angyal a részletekben...* Budapest, 2004.
- **Z. KOVÁCS ZOLTÁN** (1970, Barcs) irodalomtörténész. A veszprémi Pannon Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének oktatója. Korábban a Szegedi Tudományegyetem Klasszikus Magyar Irodalom Tanszékének doktorandusza, tanszéki könyvtárosa. Később a kaposvári Pannon Egyetem munkatársa, majd a Torontói Egyetem vendégtanára.
 Tanulmányok, kötetek: *A maradék öröme.* (Milbacher Róberttel közösen) Budapest–Szeged 2001; *„Vanitatum vanitas” maga is a humor.* Budapest 2002.

Hajnóczy, a munkásíró

Az író pályája kezdetén úgy próbálta elfogadni-elfogadtatni a hivatalos kritika, mint nemzedéke „munkásíróját” (a „parasztíró” Ördögh Szilveszter mellett). Ha nyilvánvaló volt már akkor is ennek a besorolásnak a bornírtsága, talán nem érdektelen Hajnóczy kapcsán egy irodalmivá váló élmény korábbi és mai érvényességének a vizsgálata. Ez pedig a *munka*, sőt: a *fizikai munka*. Azért lehet érdekes ez, mert a magyar irodalom alkotóinak élményvilágától meglehetősen távol áll, hiszen íróink zöme paraszti-kisúri, értelmiségi vagy alkalmazotti rétegekből származik és személyes sorsuk is csak nagyon ritkán vitte őket ebbe az irányba. Ennek ellenére olykor a kor igénye, máskor az egzotikum iránti érdeklődés érdekes darabokat eredményezett nagyjából a XX. század elejétől. Sőt volt időszak – az 1960-as években –, amikor a szocialista rendszerkritika is gyakran választott innen témát. A kérdés tehát az, hogy hol is áll Hajnóczy a maga munkaélményével, mint elemi sorsproblémával, sőt – olykor – mint formakényszerrel, mondjuk a Gelléri Andor Endre és Tar Sándor „tengelyen” és hol, ha az ötvenes évek termelési regényeinek és a „Termelési regény”-nek a viszonylatában szemléljük.

Cipőkanál az angol szótár mellett (Emlékezés és nosztalgia Hajnóczynál)

A *halál kilovagolt Perzsiából* kisregény és a *Temetés* című elbeszélés a Szépirodalminál 1982-ben megjelent összegyűjtött írásokat tartalmazó kötetben egymás szomszédságába került. A két mű egymás közelségében részint az emlékezés, részint pedig a nosztalgia tereit írja körül, ezzel együtt az elfojtott, de rendre felbukkanó vágyakozást egy másik életre, az élet elmúlt, az örökre elveszített térségeire, ami mélyen megélt létszorongást hoz magával. Hajnóczy művészetének talán egyetlen tartalmi meghatározóját. Ennek formai és nyelvi megmunkáltságától függ a közlés poétikai ereje. Hajnóczy Péter narratív mozdulatokkal, a retorizálás különös eljárásaival, az elbeszélés lefokozásával tárgyakba, jelenségekbe írja át létszorongásnak jelzőit.

Elbeszélése így egyidőben statikus és mozgalmas. A múltat idéző tárgyak egyszerre állnak mozdulatlanul a maguk helyén és válnak a rendre megszakadó történetek részévé, amely kettősség jelképes hátterét teremti meg az elbeszélésnek. Minek következtében az írás aktusa lesz a megjelenített alakok mellett, sőt helyettük is, Hajnóczy történetmondásának „főhőse”. Az írás történetesítése jól látható a kisregényben, rejtettebben ismerhető fel az elbeszélésben. Az átmozdulás az elbeszélésből az írásba azonban foglyul is ejti a történetet, mert az írásba zárja mind az elbeszélőt mind az elbeszéltet. Ilymódon válnak kérdéssé, ezzel együtt nyitottá Hajnóczy műfajai, a regény és az elbeszélés műfaja, ami majd a kései elbeszélések történetnélküliségében ragyog fel teljes (poétikai) díszében.

CSERJÉS KATALIN

Egy szakács, aki sosem főzött

Hajnóczy Péter szövegeinek referencia nélküli címeiről

„...Mit tudom én, megálmodtam. Tudni kell címet adni...” – mondta egy ízben Hajnóczy gőgösen, mikor egy barátja *A véradó* titulusa felől faggatta.

És tudott is címet adni: sokfélét, kiszámíthatatlan változatosságban a szikár-jeltelentől a futurisztikusig s az olyanokig, melyekben kitapinthatónak látszik a riffaterre-i „intertextuális nyom”.

A cím, e sugárzó góc, szövegtest fölé vetett kicsiny tükör megforgatja a textust, helyzetbe hozza, aspektust ad neki.

Előadásomban Hajnóczy Péter azon címeihez fűzöm jegyzeteimet, mely paratextuális jelek nem nyernek (egyértelmű) magyarázatra anya-szövegükben. A *Mandragórára*, az *Unokaöcsre*, a *Perziára*, a *Jézus menyasszonyára* gondolok. És a *Szakácsra*.

DEMÉNY PÉTER

Hajnóczy lovagol. Be vagy ki?

Előadásomban a következő kérdéseket szeretném körüljárni: Milyen külső és belső okok kényszerítették Hajnóczy Pétert, hogy önnön alkoholizmusát műveinek tárgyává tegye? Hogyan küzdenek meg a referenciális motívumok az areferenciálisakkal (hogyan bukkanhatunk rá életrajzi adatokra a szövegekben, miért éppen azokra és éppen abban a formában, amelyet az író adott nekik)? Milyen gyötrelem, büntudat, lelkifurdalás jelenik meg az írásokban, és milyen irányba viszi őket? Miért az az

olvasó érzése, hogy bár ő maga talán megküzdene saját elvárás-horizontjával és előítéleteivel, az író olykor mintha nem hagyná szabadulni az olyan problémáktól, melyeknek kizárólag a művön kívül lenne a helyük? Hogyan függ össze Hajnóczy emberi és alkotói léte a puha diktatúrával? Milyen alkotók tartoznak ide rajta kívül, miért lehet párhuzamba állítani őket Hajnóczyval és melyek a különbségek? Miért döntenek egyes alkotók úgy (és vajon döntenek-e valóban), hogy „bevonulnak” az alkoholizmusba s így „kivonulnak” a rendezett, kispolgári, nyugalmas életből? Hol az a határ, ameddig az ember „poharazgat” és mikor lesz „menthetetlenné”? Mennyit ártott és mennyit használt Hajnóczy gesztusa a műnek, azaz az értelmezésnek?

FARAGÓ KORNÉLIA

Dialogikus várakozások

(A kérdés-probléma Hajnóczy Péter prózájában)

Az olvasat a kérdés, a kérdésesség poétikai modalitásában fellelhető értelemirány különböző változatait tárja fel. Azt a narratív koncepciót, amely a megértés modelljét a kérdés-válaszhiány mélyreható viszonyában azonosítja, és amelynek alapvető célja, nyitva tartani a nyitottat. Hajnóczy Péter kérdés-stratégiáinak egyike szerint a beszélő kérdéssel jelenti ki önmagát. Az én (ön)reprezentációjaként funkcionáló kérdésen kívül szerepet kapnak más hermeneutikai célzatú kérdések is, azután a dialogikus várakozás módozatai, vagy éppen az a kérdéstípus, amelyből hiányzik a valódi dialogikus várakozás. A redukció és kiterjesztés együtthatását felmutató ismétlés-szerkezetek mint sajátos kérdésstruktúrák jelennek meg ebben az olvasatban.

FARKAS ANITA

Az intertextualitás szerepe Hajnóczy Péter kisregényében

A halál A vak bagolyból Perzsiába lovagol.

A Hajnóczyról szóló kritikai szakirodalomban többször fölmerült már *A halál kilovagolt Perzsiából* és Szadek Hedáját *A vak bagoly* című regénye közti párhuzam (Szöreyi László, 1980; Urbanik Tímea, 2006). Joggal, hiszen Hajnóczy kisregényében az ábrázolt író (a férfi) maga irányítja figyelmünket a műre és a szövegek közötti olvasás szükségességére, miáltal a szöveg egy sajátos intertextuális szövegtér részeként artikulálódik az olvasás során. A két mű közötti szoros nyelvi-poétikai össze-

függések azonban jórészt még feltáratlanok és kifejtetlenek maradtak. Jelen dolgozat célja, hogy az elbeszélői helyzet, a narrációs technika és a szövegszimbolika vizsgálata segítségével összevesse a két szöveg jelentésképző mechanizmusait, másfelől megkísérelje a két szöveg szoros együttolvasását is.

Az értelmezés módszertani bázisaként Jurij Lotman *Szöveg a szövegben* című tanulmánya jelölhető meg. Lotman a „szöveg a szövegben” alakzatot olyan speciális retorikai szerkezetként fogta fel, amelyben a szöveg egyik szemiotikai tudatosítási rendszeréről a másikra való átkapcsolás valamely belső szerkezeti határ átlépésével jár együtt, s ez képezi a jelentés-generálás alapját. Ilyen határként fogható fel a kép, az ablak, a tükör, a hasonmás stb. Mint ismeretes, Hajnóczynál a férfi/fiú elbeszéléseit egyesítő, azon felülemelkedő sárga romváros képe kulcs-szerepet játszik a szövegteremtésben. Az előadásban a halott perzsa város vízióját a szövegtér metaforájaként értelmezzük, amely a különféle szövegek (intertextusok) és szövegtérképzési folyamatok (intextusok) közti átjárást biztosítja, s így egyfajta szemiotikai ablakként működik az olvasás során. A perzsa városban bolyongás ugyanis mindkét vizsgált regény alapmotívuma, és szoros kapcsolatban áll mind az elbeszélői helyzettel, mind az írás motivációjával, amelyet egyben az önteremtés aktivitásaként értelmezek. A Hajnóczy-szöveg esetében ugyanis többszintű szubjektivitásról beszélhetünk: az élet alanyaként cselekvő elbeszélőről (a fiú és az író kettéhasadt elbeszélése), a látomások szubjektumáról, valamint a szövegtérben konstituálódó Én-ről. Az Én elmerülése a város labirintusában így a szövegteremtéssel azonosítható. Az előadásban ennek a folyamatnak a szemantizálódását igyekszünk végigkövetni az *ablak*, a *sárga szín*, az *edesszif/alkohol* és a *fej* szövegközi és szövegtérképző motívumok segítségével.

GABORJÁK ÁDÁM

Preparátum a lakásban

(Testábrázolás és retorika Hajnóczy Jézus menyasszonya című kisregényében)

A Hajnóczy-szövegekben tematizálódó szubjektum-kritikának egyik kitüntetett terepe az emberi test, melyben leginkább a saját testhez való viszony, vagy a diszkurzív hatalom és a szubjektum kapcsolatának kérdésköre jut szóhoz. A novellákban és a kisregényekben többnyire a test felnyílásával, kitárulkozásával (pl. az alkohol hatása alatt álló szereplők abszurd, groteszk, delíriumos hallucinációiban egy szétreccsenő térdből néhol virág hajt ki), szétszóródásával találkozunk (*Vese-szörp*, *Embólia kisasz-*

szony). De olyan példákat is találhatunk, hogy valamely kiemelt testrész, illetve a leküzdhetetlen, ösztönös vágy válik pusztítóvá, fenyegetőleg hatva ezzel nemcsak a stabilnak és autonómnak gondolt egyéniségre, hanem az uralkodó hatalmi diskurzusra is, mely a számára értelmezhetetlen, rendellenes testet mindig marginalizálni akarja, ezáltal azonban a test esetleges elszabadulása mindig az ideológia összeomlásával fenyeget (l. *A fűtő, A véradó*). Jelen előadásomban a Jézus menyasszonya című kisregény szubjektumfelfogásáról, és testábrázolásairól fogok beszélni. Ebből a nézőpontból nemcsak a női főszereplő, Csilla kezdeti bábujellege és „fakeze”, valamint a Szűzanya szürreális ábrázolásai lehetnek érdekesek a szövegben, hanem a figyelem középpontjába kerülnek azok a részek is, melyek az ember vadászásáról, valamint a test kipreparálásáról szólnak. Röviden tehát arra keresem a választ, hogyan értelmezhető a test anatómiai szoborrá alakításának megjelenítése a kisregény szövegterében.

HORVÁTH GYÖRGYI

Hajnóczy Péter állatmeséi

A fűtő-kötet állatmeséivel (és a Parancs állatmese-betétjével) viszonylag keveset foglalkozott a kritika: mint arra nemrégiben Tóth F. Péter felhívta a figyelmet (2004), ezek az írások egy kimondatlan kritikai konszenzus szerint „túl egyszerűnek”, „az életműhöz nem méltónak” számítanak. Előadásomban ezeknek az állatmeséknek az újraolvasására teszek kísérletet – mégpedig nem a Hajnóczy-életmű, hanem a 20. századi ún. politikai állatmesék kontextusában. Az állatmese ugyanis a 20. században hol a politikai propaganda (pl. náci állatmesék), hol pedig a diktatúrák kijátszására irányuló „másként beszélés” és öncenzúra eszköze, egy olyan diszkurzív valóságnak a része, melyet reflexív módon is többször témává tett a huszadik századi irodalom (ld. pl. *Állatfarm, Maus*). Az előadás arra törekszik, hogy Hajnóczy állatmeséit – szemben a szokásos Aesopushoz, illetve La Fontaine-hez való visszanyúlással – a fenti szöveg-típus felől, azokhoz viszonyítva értelmezze.

HOVÁNYI MÁRTON

A halál kilovagolhat-e az Apokalipsziszből?

A talán legismertebbként számon tartott *Perzsia* látomásos narrációja, a finoman szőtt motívumok hálója és a dekadenzstól a misztikusig tartó regiszterek szimbiotikus használata már a

kezdetektől próbára tették a kisregény értelmezését. Az interpretációk kereszttüzeiben helyet követelő első nehézség maga a cím, mely érezhetően kulcsként szolgál(hat) az egész műre nézvést, jóllehet teljes bizonytalanság és kétség lengi körül. Nem találunk közvetlen, szövegszerű utalást, hogy miért lovagol ki a halál és miért éppen Perzsiából? Látszólag az ehhez kapcsolódó konkrét leírások sem integrálódnak szervesen a mű egészébe, inkább tovább bonyolítják az amúgy is kevésbé közérthető írást.

Előadásomban arra törekszem, hogy a bibliai *Jelenések könyve* és más apokaliptikus műfajba sorolható szentírási szövegeknek a *Perzsiával* való párhuzamba állítása révén új, adekvát válaszlehetőségeket keresek például a cím és egyes motívumok, poétikai eljárások magyarázatára. A bibliai intertextusok felfejtése mellett mitologikus és kultúrtörténeti vizsgálatot kívánok végezni a szöveg elemzésekor. Tézisem szerint a címben szereplő halál megegyezik az Apokalipszis negyedik lovasával, ami egyben a sárga szín halmozott szerepeltetésére is magyarázatot adhat. A kisregény műfaji sajátosságai, illetve Hajnóczy írásra történő utalásrendszere – például a *delirium tremens* konstans jelenlétével – egyaránt rokonságot mutathatnak egy hagyományos szent látomás ki- és megfordításával. Ezen kirajzolódó párhuzamokat és megjelenésük okát kívánom tehát előadásomban felvázolni.

KÁRI VIKTÓRIA

„Csak egy tánc volt(?)”

Táncdal-szövegek Hajnóczy Péter műveiben

Előadásomban a *Perzsia* és a *Jézus menyasszonya* táncdal-betéteit szeretném elemezni, amelyek akár a Hajnóczy-regény-poétika intertextuális eljárásainak mise-en abyme-jaként is értelmezhetőek.

A *halál kilovagolt Perzsiából* szövegkorpuszának jelentős részét alkotják a korabeli tömegkultúra táncdal-részletei, s ezek imaginációja az elbeszélői reflexiókban ironikus oppozícióba kerül a magaskultúra, az irodalom, illetve az identitás történelem és irodalmi műalkotás általi létrehozásának parancsával. Ezek a szövegtöredékek (egy kivételével) a betételbeszélésben fordulnak elő, és többségükben a lány önértelmező passzusait jelentik, de nem Krisztina, hanem a fiú-elbeszélő számára válnak reflektálttá, ironikus distanciát képezve, elidegenítve egymástól a férfi és nő alakját. Krisztina számára ugyanis a jelen és a vidám élet programja nyer létértelmező szerepet, a fiú identitását a genealógia, a történelmi és irodalmi múlt definiálja. Az író-elbeszélő literális narratívája ellenére a zene hangsúlyozott

szerpe az imaginatív világlátásban a neoavantgárd-posztmodern(?) prózaeljárás előlegezi meg, az irodalom intermediális jellegét hangsúlyozva.

A *Perzsia* megalkotója ugyanakkor a szocializmus értelmiségi attitűdjét látszik követni, amely elhatárolta magát a popkultúra tömegtermelésétől, így éppen ezek a társadalmi-politikai szempontból is népszerű és támogatott slágerek válnak kultúraellenessé és az alkotásfolyamat, a teremthető identitás ironikus lebontásának narratív eszközévé. A korábbi regénytől eltérően a *Jézus menyasszonya* szövegterében csupán egy alkalommal fordul elő egy táncdal-parafraízis, Szécsi Pál *Mint a violák* című slágerének részlete, az anya-fiú álom-víziójának csattanójaként, amely az ironizált kontextus ellenére is a visszatérés lehetetlenségének tragikumát performálja.

A zene, illetve, mivel *táncdalokról* van szó, a mozgás szövegbe való beíródása a mediális átfordítás lehetséges módjainak problémáját is felveti. A dalok többnyire a rádióból hangzanak el a szöveg intenciója szerint, az elbeszélő imaginációjában a technikai médium pedig a valóságos, az örület világa ellenében szavatolhatja a józanságot. Ám mindez mégis a mámor egyik lehetőségét közvetíti, igaz, nem az elbeszélő, hanem a másik (a nő) számára. Az írástól, tehát az ént megalkotó médiumtól eltérő közvetítő rendszerek, a zene és a tánc másként levése is az idegenség tapasztalatának beíródásaként hagynak nyomot.

Irodalom és zene kapcsolatában a szöveg hangzóságának visszaadása teremthet mediális átjárást, amely a mámor előidézőjévé is válhat (az anya és leánya például lehunyt szemmel hallgatják a rádióban *elhangzó* dalt). A test felszabadításaként értelmezett mozgás Krisztinának az autentikus (=vidám) lét megélését és az álmokban megígért sikert jelent(het)i, míg a fiú számára kényszercselekvésként aktualizálódik.

A médiumváltásban létrejövő írói diskurzus Hajnóczy regényeiben nem a vágyott szabadság, hanem a saját fogságában élő test, illetve a művész(et) felszámolásához vezet.

KÖTÉL EMŐKE

„...hol a temető, ahol a halottak élnek?”

Drámák és drámatörédek

Hajnóczy életművének kevésbé elemzett darabjaival, drámáival és drámatörékével foglalkozom (*A herceg, Dinamit, Last train*). A prózában is megjelenő hallucinatív látásmód, az ebből következő széttöredezettség, a filmszerűség problematikáját próbálom körüljárni. Az említett tényezők megváltoztatják a hagyományosnak tartott drámaformát, a szövegalkotó eljárás-

kat is. A prózai dikció előtérbe kerülése lehetőséget ad a tér-idő képzetek változtatására, összemosódására is. A befejezetlen trilógiát összevetem Toepler Zoltán *Korpusz* című darabjával (alcíme: *Rémdráma*). Nemcsak az előadás – tőle idézett – címe, hanem színdarabjának felépítése is erős Hajnóczy-hatást mutat, szöveg szintjén tele reminiscenciával. A művészet-alkotás/alkotó-tükör-metamorfózis kérdéskörét boncolgatom, egymásra vetítve a szerkezeti formabontásokkal.

LEHELNÉ DÖMÉNY KATALIN

Egy enigmatikus Hajnóczy-mű, A fűtő (újra)olvasásának lehetőségeihez

A *Kohlhaas Univerzumba* tartozó művek közül Hajnóczy *Kohlhaas*-parafrázisát emelném ki. Doctorow-éval hasonlítánám össze, hangsúlyozván, hogy kettőjük dialógusa (*A fűtő* és a *Ragtime*-é) már első közelítésben is szükségszerűen dialógussá alakul: a Kleist-elbeszélés „alaphangja” által.

Ha a Kleist-idézés hatékonysága, jelentésképző szerepe felől faggatjuk a két szöveget, beszédes, olykor zavarba ejtő válaszokat kap(hat)unk. A lendületes kleisti elbeszélésmód imitációja mindkét szövegen más-más, ám kétségtelenül igen értékes nyomokat hagyott. Hajnóczyé egyéb vonatkozásokban is „örökös”: az ő novellája minden egyes rétegében (a Kleist-párhuzamon kívül én eddig négyet vettem alaposabban szemügyre) jelentésesnek és jelentősnek bizonyult.

Ugyanez a kérdésfeltevés a *Ragtime*-ot kifejezetten előnytelen helyzetbe hozza. Így az távolról sem látszik olyan enigmatikus, paradox példázatoságú szövegnek, mint amilyen Kleisté és Hajnóczyé. A sikerregény cselekményének főszálát, a néger Coalhouse históriájáról szóló tragikus *raget* ilyen látószögből csak „bravúros”, „amerikai” Kleist-adaptációnak és példázatoságában túl könnyen kódolható, didaktikus regényszövetnek láthatjuk. Másféle közelítés(ek)ben azonban a *Ragtime* sem jár(na) rosszul.

A három mű példázatoságának tartalmi összevetése az előadásban „helytelennek” tűnhet. Holott ez az olvasók, illetve olvasatok szempontjából tanulságos művelet lehet.

*Képtest – testkép.**Mediális (v)iszonyok A szertartás-ban.*

Tervezett előadásom Hajnóczy Péter jól ismert, ám szorosan ritkán – ismereteim szerint egy ízben – olvasott rövidtörténetét elemzi a test-kép-médiium köztes viszonyai felől. A képek szemlélésében működő kettős materialitást (a kép fizikai hordozóeszköze; az emberi test, mint a „kép helye”), *A szertartás* harmadik közegét (a tükör); kép, önkép (portrék, tükör) és énkép szeriális (v)iszonyát fürkészem, azaz egy intermediális és kép-antropológiai vizsgálódást hajtok végre.

*„Isten-kereső alkoholizmus”:**az élet mámorítóan egész illata*

Az előadás a fizikailag ugyan nehezen, de szellemileg mégis viszonylag könnyen behatárolható bor-tér és a metafizikai dimenziók között hullámszik. Arra a kérdésre keres választ, hogy Hajnóczynál a bor mennyire képes mámort ébreszteni, avagy mennyire tartja az input csövére kötött szubjektumot az ájultság áporodottságában, így nyilván az isteni nedű retorikai helyét keresi, hiszen „végül is ketten maradtak: Isten és a bor”. Előadásomban Hajnóczy- és Hamvas-szövegek lépnek párbeszédre.

Hajnóczy Péter:

szótlan

„az iszákosság, könnyen belátható, szertartás, szótlan, magányos ima”.

Hamvas Béla:

a legerősebbek mámora

„Az élet a legtöbb emberben túl erős. S ezért nem bírja ki kábítószerek nélkül. Tisztán inni nagyon nehéz. Melankolikus lesz tőle, vagy megvadul és tántorog. Csak a legerősebbek viselik el minden hamisítás nélkül, egész illatával, csak a legerősebbek tudják az életből fakadó mámort józanul és tisztán élni.”

Hajnóczy Péter:

beléhatol és emlékeztet

„Az első féldeci, amely életet ment és ugyanakkor ki is akarja okádni az ember, valahogy az áldozásokra emlékeztette gyerekkorában – a galambszaros templomtér, az apja, a hosszú prédikációk –, mintha Isten venné magához, aki ily módon akar beléhatolni, hogy emlékeztessen arra, ami a dolga, amiért a világra küldetett.”

Kísérlet a Hajnóczy-életmű fogadtatásának felvázolására

A Hajnóczy-életmű egyenetlen, fragmentált jellege, és az oeuvre megközelítésének sokszínűsége, a változatos kritikai attitűdök indokolják a szerzőről szóló szakirodalom áttekintését a 70-es évek közepétől, az első írások megjelenésétől, napjainkig. Fontosnak tartom a recepció lényeges állomásainak, gócpontjainak meghatározását. Kiemelten szeretnék foglalkozni a megközelítések különbségeinek bemutatásával; valamint a hangsúlyeltolódások érzékeltetésével, ami a 70-es, 80-as évek Hajnóczyról szóló írásai és a mai (1990 utáni) szakirodalom között tapasztalható.

SZKÁROSI ENDRE

A költői nyelvkezelés változatai Hajnóczy Péter kései prózájában

Hajnóczy Péter írásművészetének fejlődésében – legalább az *M* és a *Szertartás* óta – mintaszerűen nyomon követhető a nyelvkezelés és a szerkezetalakítás tudatos fejlesztése és modernizálása, a kisprózai formák teherbírásának kitapasztalása és növelése, koncepcionális horizontjuk tágítása. Ez a progresszív folyamat a – mégoly modern – epikai hagyomány határainak egyre következetesebb áthágásához vezetett, *A parancs* című „kisregény” esetében pedig a magyar próza egy új narrációs paradigmáját rajzolta fel. Amiként a műalkotás teremtő logikája radikálisan rendezte át az elbeszélés szerkezeti dimenzióját, szükségképpen a nyelvkezelés intencióit, megoldásait és hatásmechanizmusait is jelentős mértékben a költői logika működése hatotta át: az intuitív, az asszociatív, a véletlenelvű, a konkrétista szöveggépzés elemei és technikái egy új – az életmű összefüggéseiben láthatóan szerves – poétikai felfogás és írói gyakorlat terében működnek.

Ezt a szubjektív univerzumot láttatják olyan kései Hajnóczy-kisprózák, mint *A pad*, az *Embólia kisasszony*, *A kopt nők* vagy *A vese-szörp*. És a maga konceptuális zsenialitásával ennek virtuális tárgyi dimenzióját formálja meg *A parancs*.

*Aprólék – Tippek és trükkök**Az unokaöcs nyakoncsípéséhez*

Hogy mitől érdekes ez a szöveg? Sokat megélt, tisztességben megőszült, ám az irodalom iránt kevésbé elkötelezett állampolgárok és (halott?) trikókon (halottakkal) lázadó fiatalok számára egyaránt húzónév lehet Che Guevara, míg az irodalomban kissé jártasabbak a Diderot művére irányuló utalások láttán csettentgethetnek elégedetten. Szinte bizonyos, hogy mindenkit megfog, elvarázsol vagy zavarba ejt a szövegen belüli, repetitív technikát alkalmazó rész, melynek ráadásul testvérszövegét is fellelhetjük a Hajnóczy-életművön belül. A Hajnóczyval elmélyültebben foglalkozó tanulmányírók is felcsigázták egymás érdeklődését különböző, a szöveggel kapcsolatos problémák felvetésével, nyitva hagyásával. Mindezekről szót ejtek előadásomban, átvágva az “egyedül önmagára hasonlítás” gordiuszi csomóját, a rokon szövegek körébe pedig Gozsdu Elek művét, *Az étlen farkast* is bevonva. Apró darabokra töröm, majd különböző motívumok mentén újra felépítem az egyik szereplő által előadott pantomimet, amely szereplőt igyekszem valamelyest megfoghatóvá tenni, ugyanis első nekifutásra (a francia előd művére mutató, ugyanakkor bizonyos tekintetben félrevezető címen kívül) semmi nem utal arra, hogy valójában ki ő. Sort keríték a Hajnóczy prózájának egyéb darabjaiban elfoglaltaktól eltérő, sajátos nézőpontba helyezkedő Narrátor vizsgálatára, különös tekintettel a szöveg zárlatára; előkerül előadásom során az álom és valóság viszonya, valamint a szövegben expressis verbis meg nem jelenő, mégis kiemelt fontosságú elemként a tükör, illetve annak képe. Mindeközben igyekszem röviden összefoglalni a szöveggel foglalkozó szakirodalom vonatkozó részeit, helyenként kiegészítve azt, helyenként vitatkozva megállapításaival.

*„Ily látomás szép a mezőn, de itt szemlélve más”**A látomás valóságtermészete**Hajnóczy Péter A szakács című írásában*

Hajnóczy Péter összegyűjtött írásainak 2007-ben megjelent kiadásában olvasható először a nagy nyilvánosság számára *A szakács* című írás, amelyet a kísérő jegyzetek és egyéb kommentárok is előszeretettel tekintenek a *Halál kilovagolt Perzsiából* című kisregény előképének. *A szakács* azonban izgalmasabb szöveg annál, semminthogy ne érdemeljen önálló elemzést –

még ha sajátosságai valóban összekapcsolják az ismertebb és hosszabb művek (a *Perzsián* túl a *Jézus menyasszonya* és *A parancs*) sajátosságaival. *A szakácsot* így elsősorban az emlékezés/képzeltetés és a valóságábrázolás viszonyának szempontjából vizsgálom, pontosabban mindezek egymásra utalt egységként való megjelenítését. Ezen elemzés egy sajátos, az életművön belül kirajzolódó ívhez is adalék lehet. Szörényi László állapítja meg ugyanis, hogy a *Perzsia* háromszintű narrációs technikája miképpen redukálódik *A parancsban* két szférára, hogy a *Jézus menyasszonyában* immár mindent a látomás átfogó környezete határozzon meg. Meglátásom szerint *A szakács* átfogó tere szintén a látomásosságé, ám egy olyan közeget kirajzolva, amely a valóság – valóságosnak tűnő díszletek által tarkart – imaginárius létmódját sugallja.

URBANIK TÍMEA

Az emlékezés mint felkészülés, a várakozás mint létezőmód

*Hajnóczy Péter A parancs című kisregényének
és Mészöly Miklós Sutting ezredes tündöklése című
elbeszélésének párhuzamos olvasata*

Előadásom előfeltevése, hogy e két mű párhuzamos olvasata segíthet *A parancs* értelmezésében. A két szöveg kerettörténete és e keretet megtöltő írói technika is rokonítható egymással. Mindkét írás középpontjában egy olyan figura áll, aki a katonai hierarchiában elfoglalt státusza által kap nevet, mégis mind az ezredes, mind a százados alakja a pozíciónak hol ellentmondó, hol azon kívül eső jellemzőkből épül fel. A várakozással, bolyongással, emlékezéssel nagyrészt leírható mindkét alak fő cselekvéssora. E rendkívül szikár keretet töltik be azok a főként intertextuális szeletek, melyek a tudatműködések is hivatottak bemutatni. A történés az alakokon belülre helyeződik, s ott az emlékezés által előhívott kulturális kódok lépnek működésbe. Mindkét szöveg tétje más, így Mészölynél rendkívül erős poétikus és anakronizmusokba hajlók a szövegműködések, Hajnóczynál éppen az automatikusság és mechanikusság hangsúlyozódik. A nyelvre, a szövegek építkezésmódjára a két alak küldetése is ráirányítja a figyelmet. Talán mondható, hogy a két olvasott mű különböző utakon, sőt akár két egymással ellentétes úton jut hasonló vidékre. Hekerle László szavaival élve a „Semmi ornamentikájának” kétféle mintázatát igyekszem felrajzolni előadásomban.

Szövegkritikai kérdések *Hajnóczy Péter életművében*

Hajnóczy Péter életműve lezárt szövegtörzs. Néhány újabb előkerült írás kivételével lényegében ugyanazokat a szövegeket olvashatjuk a szerző életében megjelent önálló kötetekben, illetve a gyűjteményes kiadásokban. Pontosabban szólva: látszólag ugyanazokat a szövegeket olvashatjuk. A szövegnek ugyanis alapvető természete az, hogy a másolási folyamatok során törvényszerűen romlik. Ha pedig a szövegkiadások ahelyett, hogy a szerzői kéziratokhoz, vagy legalább az editio princepshez nyúlnának vissza, a későbbi, sőt legutóbbi megjelenés újraközlésére vállalkoznak, akkor a helyzet törvényszerűen az egyre hibásabb szövegállapothoz vezet. Előadásomban arra szeretnék példákat mutatni, hogy az öröklődő és halmozódó hibák folytán hogyan távolodik el a szövegkiadás a szerzői szövegtől. Azt szeretném hangsúlyozni, hogy az értelmezés mellett nem spórolható meg a filológiai a filológiai aprómunka és a szövegkritikai fegyelem.

Rezignáció és destrukció *Hajnóczy Péter és Petri György művészetében*

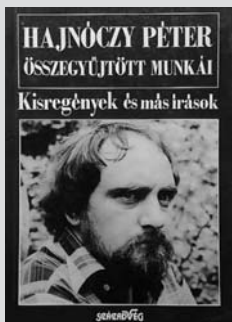
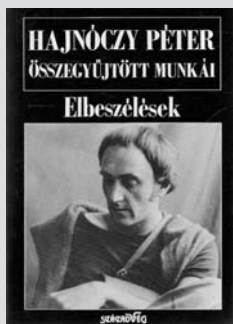
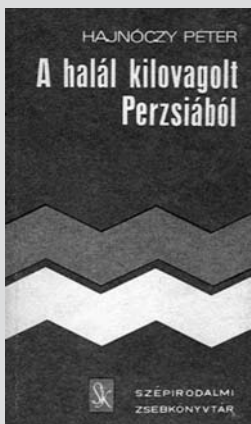
Hajnóczy Péter és Lengyel Péter a Péter-paradigma két gyors kiesője, a nyolcvanas évek elmúltának két nagy vesztese, persze, ide tartozik, más módon, Spiró György. Milyen kérdésfeltevések alakíthattak volna ki olyan kánont, amiben Hajnóczynak centrális szerepe lehetett volna, jelenti-e művésze bármilyen elgondolható alternatíváját az uralkodó kérdésirányok, preferenciák által kialakított kánonnak? Szerepe, mitológiája nem tartja-e meg „ködlovagnak”, peremfigurának, jelent-e még peremléte valamilyen kihívást a centrummal szemben? A szerző mitológiájának értelmezésekor ki szeretnék térni Bán Zoltán András írására, továbbá Hajnóczy szerepére a *Sorstalanság* körüli első értelmező közösség kialakulásában, illetve önlegitimálásában, valamint Petri gyászversére. *A halál kilovagolt Perzsiából* című munkán keresztül szeretném felmérni a Hajnóczy-próza esélyeit. Előrebocsátom: erős székszisemnek kívánok hangot adni, ugyanakkor annak, hogy a magyar irodalom saját perifériatudata, ugyanakkor a kanonikus nagybeszélések megalkotása iránti hajlama együtt meg fogja tartani „kísértetként” Hajnóczy figuráját.

*„De most nem ezekkel az emlékezéseivel
kell foglalkoznia”*

*Nézőpontok A halál kilovagolt Perzsiából című szövegben
(és olvasataiban)*

Az előadás azt vizsgálja, hogy *A halál kilovagolt Perzsiából* narrációjában azonosítható nézőpontok milyen viszonyba állíthatók egymással, s e kapcsolat milyen következménnyel jár Hajnóczy művének olvasásra. Az idősíkok változtatásának ritmusa olyan főhőst rajzol ki, aki látszólag problémátlanul azonosítható a kisregény beszélőjével. Ez az azonosítás pedig megnyithatja az utat az „önéletrajzi” értelmezés számára, a szöveg jelentésének integráns részévé téve a Hajnóczy-legendáriumot. Az előadás igyekszik végigkövetni az olvasás számára előírt utat a szereplőktől az elbeszélőn át a szerzőig, a fokalizáció elemzésén keresztül írva le azokat az elvárásokat, amelyeket a szöveg támaszt az olvasásával szemben. Vagyis a *Perzsia* értelmezésére a nézőpontok és idősíkok változtatásának, a köztük lévő kapcsolatoknak az elemzéseként kerül sor, amelynek során a vizsgálódás a kisregénynek a befogadást etikai szempontok alapján előíró mozzanataira irányul.

Hajnócy Péter művei

- *Ki a macska?* 1962; *A fűtő* című kötetben jelent meg 1975-ben.
- *A pipacs* – Hajnóczy első publikációja: Élet és Irodalom, 1970. VII. 4. (HPÖMu, 1993. *Történetek és más írások*)
- *Tréfa* – 1966-ban keletkezett, 1971-ben jelent meg a Mozgó Világ almanachjában a *Szenesekkel* együtt, és egyik kötetbe sem került bele. (HPÖM; *Hátrahagyott írások*)
- *Szenesek* – 1969; kötetbe nem került. (HPÖM; *Hátrahagyott írások*)
- 1969–70 táján Hajnóczy dickensi indítású regényt szeretne írni. Változatai közül füzetben maradt fenn *A zsidó*. (Ettől kezdve őrzí kézíratait, viszonylag gondosan dátumozza is őket.)
- *A kút; A sas; Keringő; A tűz; A kavics* – 1970 körül. A szerző életében nem jelentek meg. (HPÖM; *Hátrahagyott írások*)
- *A kéz* – 1970 körül keletkezett. A Mozgó Világ 1980/11. számában jelenik meg. (HPÖM; *Hátrahagyott írások*)
- *Gyűrűk* – 1970. Megjelent az Új Írás 1981/9. számában. (HPÖM; *Hátrahagyott írások*)
- *Gondnok* – 1972. Keretes elbeszélés, *Az elkülönítő* első, riportváltozatának részleteit tartalmazza (a hagyatékban).
- *A nagy jogi légzés* (munkacím) – 1972. Töredék, *Az elkülönítő*höz gyűjtött anyagból származó levél (a hagyatékban).
- *Ló a keramiton* – 1973. A szerző életében nem jelent meg. (HPÖMu, 1993. *Történetek és más írások*)
- *Partizánok; A bajnok* – 1970–1973 közt. Filmvázlatok, filmtervek (a hagyatékban).
- *Karosszék két virággal* – 1973–74. Kötetben meg nem jelent. (HPÖMu, 1993. *Történetek és más írások*)
- *Az elkülönítő* – 1973–75. Valóság, 1975/10.; majd: a *Magyarország felfedezése* sorozat *Folyamatos jelen* című kötetében. Fiatal szociográfusok antológiája. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1981. Végül: HPÖMu, 1993. *Szociográfia* címszó alatt.
- Felmérések a Szociológiai Intézet megbízásából: *Hibernál, Pipolphen, Jégkrém* munkacímű jegyzetek.
- Hajnóczy szinopszist készít a *Magyarország felfedezése* sorozat szerkesztőbizottságának, a hazai alkoholszokásokról írna szociográfiát. Helyette belefog *Alkohol* munkacímmel egy tisztázatlan műfajú dolgozatba, 1973–75.
- *A fűtő* (Hajnóczy Péter első kötete; a szövegek a '70-es évek elejétől készülhettek). Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1975 (Tartalom: Elbeszélések: *Az alkoholista; Mosószappan; Finomfőzelék feltéttel; Foghúzás; Freedom; Kommuna; Szolgálati járat; Ki a macska?; Az unokaöcs; A fűtő; Pókfonál; A szekér; Tulipánhagymák*. Mesék: *A hangya és a*

tücsök; A sün és a harkály; Munkaterápia; A csuka; Egerek; A kiáltás; Az Erdővel Világító Ember)

• A *Perzsia* egyik kéziratban maradt előképe: *Jézus*; címszereplője: a Jézus nevet viselő „semmirekellő alkoholista” – 1976 eleje (a hagyatékban).

• A *Perzsia* közvetlen előzménye; első cím: *Csütörtök*; Hajnóczy kudarcnak ítéli, és másik kísérletbe kezd: *A szakács* – 1977 január (a hagyatékban, egészen a 2007-es Osiris-kiadásig s az azt megelőző Élet és Irodalom-beli bemutatóig).

• *Kávé, egy doboz Marlboro* (később, megváltoztatott címmel: *Rorate*) – 1977 január vége (a hagyatékban).

• A *Véradó* – cenzurális okokból maradt ki *A fűtőből*, de kész volt az első kötet írásaival egy időben. Első megjelenési helye a Kormos István által válogatott *Add tovább! 55 mai költő és író* című Kozmosz Antológia, 1976. Majd 1977, az *M* című kötetben.

• *M* (elbeszélés) – a Mozgó Világ 1976-ban visszautasítja.

• *M* – Hajnóczy Péter második kötete. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1977 (Tartalom: *Hány óra?; A fuvaros; A véradó; A szer-tartás; A kék ólomkatona; Mandragóra; M*)

• *Temetés* – 1977. *A medveölő fiában* (Fiatal prózairók antológiája. Elbeszélések. Kozmosz Antológia) jelenik meg először (1981). Kötetben: *Jézus menyasszonya*, 1981.

• *Nóra* – 1977. Kötetbe nem került. (HPÖMu, 1993)

• *A halál kilovagolt Perzsiából* – harmadik kötet. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1979

• *Jézus menyasszonya* – negyedik, a szerző életében megjelent utolsó kötet. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1981 (Tartalom: *Jézus menyasszonya* [cikluscím]: *Temetés; A rakaszolás; Három; A kecske; Ösztönző elem; Tengerésztiszt hófehér díszegyenruhában; A latin betűk; Galopp; Alkalmi munka; Nyikoláj a handzsárral; Kétezer; A kopt nők; Viktória; Embólia kisasszony; A vese-szőrp; A pad. A parancs* [kis-regény]. *Jézus menyasszonya* [kisregény])

• A HPÖM (1982) *Hátrahagyott írások* blokkjában található (a fent már felsoroltakon kívül) a következő szövegek (folyóiratba, kötetbe nem kerültek): *Da capo al fine* (1973–1980); *Rorate* (1977); *A shiták* (1979); *A nagymama beszáll* (1979); *Meghalt a trikóm* (1980); *Hair* (1980); *Hoválettem* (1980); *Az elsőhegedűs* (1981). *A herceg* (1980); *Dinamit* (1981)

• A HPÖMu-ban (1993) láttak először napvilágot, publikálásra, kötetbe nem kerültek: *Történetek és más írások* (cikluscím): *Beamon* (1979); *Görögország* (1980); *A farmer* (1980); *Vízilabdázók és versenyúszók* (1980); *Mariann mellei* (1980); *A ciklon* (1980); *A híd* (1980); *Egy pár cipő* (1980); *Hotel Hobbs* (1980); *A térkép* (1980); *Epiktétosz* (1980). Itt olvasható a *Last train* című drámatörredék is 1981. VI. 24–30-ról keltezve.

A legfontosabb Hajnóczy-irodalomból

- ALEXA KÁROLY: *(Re)konstruált (olvasó)napló*. In: Mozgó Világ, 1980/12. 110–113.
- ALEXA KÁROLY: *Előtanulmány egy lexikoncikkhez*. In: Mozgó Világ, 1983/2. 36–38.
- BALASSA PÉTER: *Hajnóczy Péter: A fűtő*. In: Jelenkor, 1976/2. 190–192.
- CZIGÁNY LÓRÁNT: *Pé mint prózairó portréja*. In uő: Nézz vissza haraggal! Államosított irodalom Magyarországon 1946–1988. Gondolat Könyvkiadó, Bp. 1990. 171–183.
- CSERJÉS KATALIN–GYURIS GERGELY (szerk.): *Hová lettem. A párbeszéd helyzetébe kerülni... Hajnóczy-tanulmányok*. Lectum Kiadó, Szeged, 2006
- CSERJÉS KATALIN–GYURIS GERGELY (szerk.): *Da capo al fine. Folytatódó párbeszédben... Hajnóczy-tanulmányok II*. Lectum Kiadó, Szeged, 2008
- DIÓSZEGI OLGA: *M*. In: 2000, 1991/2. 49–55.
- DIÓSZEGI OLGA: *Közös vonások Malcolm Lowry és Hajnóczy Péter műveiben*. In: Életünk, 1993/3–4. 229–234.
- DOBAI PÉTER: *Honvágy a bátorságra, az odaadásra és az igazságra. Hajnóczy Péter novellái*. In: Valóság, 1977/11. 85–90.
- FARAGÓ KORNÉLIA: *Ismétlésalakzatok Hajnóczy Péter prózájában*. In: Új Symposium, 1978. 156. sz. 170–172.
- FARAGÓ KORNÉLIA: *Kényszerpályán. Hajnóczy Péter: Jézus menyasszonya*. In: Új Symposium, 1981/9. 332–333.
- HEKERLE LÁSZLÓ: *Töredékek egy Hajnóczy Péter prózáját elemző írásból*. A szerző előadásában elhangzott: Új Hölgyfutár – Revue 0/1. 1986. május 29. Almássy téri Szabadidő Központ
- HEKERLE LÁSZLÓ: *Átokföld*. In uő: A nincstelenség előtt. Magvető Könyvkiadó, Bp. 1988. 117–118.
- JÁNOSSY LAJOS: *Az irodalom mint sorsesemény. Hajnóczy Péterről*. In: A véradó. Hajnóczy Péter emlékezete. Nap Kiadó, Bp. 2003. 207–214.
- KÁLMÁN C. GYÖRGY: *Hűlt hely*. In: A véradó. Hajnóczy Péter emlékezete. Nap Kiadó, Bp. 2003. 199–203.
- KULCSÁR SZABÓ ERNŐ: *A magyar irodalom története 1945–1991*. Argumentum Kiadó, Bp. 1994. 152.
- LEHELNÉ DÖMÉNY KATALIN: *Ethosz és erudíció Hajnóczy Péter világában*. Szivárvány, 1992/6.
- LEHELNÉ DÖMÉNY KATALIN: *Egy Hajnóczy-novella esztétikumának sajátossága (A fűtő)*. Irodalomtörténet, 1992/4.
- MÉSZÁROS SÁNDOR: *A szenvedés formái. Hajnóczy Péter prózája*. In: Alföld, 1988/10. 54–61.
- MÉSZÖLY MIKLÓS: *Bevezető egy irodalmi esthez. (Bécs, 1979)*. In uő: Érintések. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1980. 122–126.

- MÉSZÖLY MIKLÓS *Hajnóczy-nekrológja*. In: *Mozgó Világ*, 1981/9. 90–91.
- NÉMETH MARCELL: *Hajnóczy Péter*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1999
- REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS *Hajnóczy-nekrológja*. In: *Mozgó Világ*, 1981/9. 90–91.
- REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS *Utószava*. In: *Hajnóczy Péter összegyűjtött munkái. Kisregények és más írások*. Századvég Kiadó, Bp. 1993. 333–354.
- REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS: *Egy szerep keres egy szerzőt. Hajnóczy Péter portréjához*. In: *Alföld*, 1993/5. 47–53.
- REMÉNYI JÓZSEF TAMÁS (szerk.): *A véradó. Hajnóczy Péter emlékezete*. Nap Kiadó, Bp. 2003
- SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY: *A továbblépés nehézségei*. In: *Mozgó Világ*, 1980/11. 100–103.
- SZERDAHELYI ZOLTÁN: *Posztmodern kompozíciós jegyek Hajnóczy Péter műveiben*. In: *Tiszatáj*, 1990/11. 73–84.
- SZERDAHELYI ZOLTÁN: *Beszélgetések Hajnóczy Péterről*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1995
- SZIGETI CSABA: *Hajnóczy Péter találós kérdése: Hol léteznek a kopt nők?* In: *Studia Poetica 7. (Az egyszerű formák szemiotikája)*. Szerk. Bernáth Árpád és Csúri Károly. Szeged, 1985. 119–127.
- SZKÁROSI ENDRE: *Hajnóczy Péter: A halál kilovagolt Perzsiából*. In: *Kritika*, 1979/12. 27–28.
- SZKÁROSI ENDRE: *Nem-e van-e posztmodern sem (is)?* 148–156. In uő: *Mi az, hogy avantgárd. Írások az avantgárd hagyománytörténetéből*. Magyar Műhely Kiadó, 2006
- SZÖRÉNYI LÁSZLÓ: *Előképek és víziók*. In: *Mozgó Világ*, 1980/12. 103–105.
- SZÖRÉNYI LÁSZLÓ: *Hajnóczy Péter: Összegyűjtött írások*. In: *Mozgó Világ*, 1983/2. 32–33.
- THOMKA BEÁTA: *Leleplező sztereotípiák. Hajnóczy Péter: M.* In: *Híd*, 1978/2. 243–246.
- THOMKA BEÁTA: *A harag napja*. In: *Híd*, 1981/10. 1211–1217.

Hajnóczy-műhely

„Prózát olvasni olyan, mint egy széles folyamon hajózni. És lehet, hogy az olvasó olyan, mint az *Élet a Mississippin* egyik lapátkerekes gőzösének mogorva kormányosa, aki dörmögve előbújik a kajütjéből, s csak ennyit szól: „*As dark as the inside of a cow.*” – A Mark Twain-regény fordítása ezen a helyen igencsak meglepő: „*Sötét volt, mint a kos szarvában*”. Ez a szólás Mikszáth Kálmán *Kísértet Lublón* című regényéből lehet ismerős a vájt fülű olvasónak. Hajnóczy Péter sokat emlegetett regény-nyitó mondata azonban jobban talál: „*Sötét volt, mint egy fasírtban.*” – Szöveget értelmezni olyan, mint a víz sodrását vizsgálni, vagy azt kérdezni, hogy honnan ered a folyó.” (A Hajnóczy-műhely második tanulmánykötetének fülszövege Vadai István tollából; in: *Da capo al fine. Folytatódó párbeszédben... Hajnóczy-tanulmányok II.* Szerk. Cserjés Katalin és Gyuris Gergely. Lectum, Szeged, 2008)

A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Modern Magyar Tanszékén évek óta működik egy kicsiny, oktatókból, PhD-sekből, modern magyar, illetve irodalomelmélet speciális képzéses hallgatókból, nemrég végzett fiatal szakemberekből álló munkacsoport, akik mind egyértelműbb szorgossággal és kíváncsisággal munkálkodnak Hajnóczy Péter (1942–1981) életműve körül. Valamennyien elkötelezettek a modern próza radikális törekvései iránt; valamennyien erős szálakkal kötődnek Hajnóczy Péter szövegeihez. Az idők során komolynak mondható műhely alakult ki a tanszéken és holdudvarában, mind többen kapcsolódnak a diákok közül a munkacsoporthoz, és tárnak föl egyre gazdagabb intertextuális szálakat, motívumhálózatokat, narrációs és kronotopikus összefüggéseket Hajnóczy Péter munkásságában, kötve ezzel a szerzőt – és saját ismereteiket – mind több vonatkozásban a közelmúlt és jelen magyar és külföldi irodalmának és irodalomelméletének mozgásirányaihoz. Birkózva a legendával, a „korpusszal”; vizsgálva és alakítva a mindeddig bizonytalan Hajnóczy-kánont.

A vállalkozás egy 2002-es Hajnóczy-szemináriumából nőtt ki. A szeminárium vezetője magam voltam (1987 óta oktatója a szegedi egyetemnek), ki is egy nagyobb Hajnóczy (PhD)-tanulmány létrehozásán dolgozom évek óta. E disszertáció ez év szeptemberében készült el, s egy „Hajnóczy-kalauz” első nagyfejezeteit tartalmazza (*Applikációk a Hajnóczy-korpusz szövetén. Expanzió és kilépés. A hagyományos szövegformálás*

elhagyásának módozatai Hajnóczy Péter életművében). A dolgot védésére 2008. március 10-én került sor, opponensek: Szkárosi Endre (maga is Hajnóczy-kutató) és Bombitz Attila (kortárs prózatörekvések elkötelezettje).

Az első Hajnóczy-szemináriumot újabbak követték, majd az elhatározás, hogy időközben megszületett tanulmányaikkal a szerzők nyilvánosan is mutakozzanak meg. Első fórumként a székesfehérvári Árgus vállalta 2004. november-decemberében a csoportot, egy Hajnóczy-blokk erejéig. E bemutatkozást követte 2006-ban az első tanulmánykötet a szegedi Lectum kiadásában, Ötvös Péter lektorálásával: *Hová lettem. A párbeszéd helyzetébe kerülni... Hajnóczy-tanulmányok*. Álljon itt egy felsorolás e kötet munkatársairól, választott témáik melléfűzésével! Szerkesztők: Cserjés Katalin (*A szertartás*, ill. *Az unokaöcs* című szövegekhez fűz elemző tanulmányokat) és Gyuris Gergely (*Az olvasó Perzsiába lovagol!*); társszerkesztők: Urbanik Tímea (*Bolyongás halott városokban*) és Vadai István (a repetitív szövegek közül *A kútról* értekezik). Továbbá Szekeres Szabolcs a Hajnóczy-szövegek Kleist-nyomairól; Tóth F. Péter a *Ló a keramiton-ról*; Szigeti Kovács Viktor az *M-ről*; Fazakas Judit az *Embólia kisasszonyról*; Hideg János a *Jézus menyasszonya Szűz Mária-kepeiről* és Bordás Sándor a *Dinamitról*.

Másként gondolkodik, másként ír, másfelől közelít a szövegekhez e csoport valamennyi tagja, de ez, úgy hisszük, csak színesíti a palettát, s az olvasók szélesebb rétegének kedvez. Hajnóczy Péter 23 éve halott. Azt gondoljuk, a mai fiatalok éppúgy megtalálhatják benne izgalmas olvasmányukat, mint közülünk az idősebbek, valamikor. Igyekeztünk a Hajnóczy-szakirodalomból minden elérhetőt elolvasni, s azt gondoljuk, jó néhány ponton tudtunk nóvumot hozni a Hajnóczy-recepción belül. Célunk a kötet címében is kimondott „párbeszéd”: a szövegekkel, az életművel való dialógus megkezdése volt – s maradt.

2008 áprilisában látott napvilágot a műhely második kötete *Da capo al fine. Folytatódó párbeszédben... Hajnóczy-tanulmányok II.* címmel, ugyancsak a Lectumnál, most Szilasi László lektorálásával, Szkárosi Endre előszavával. E kötetben új értekezőket üdvözölhetünk, íme, a neveik: Kolozsi Orsolya PhD (*A parancsról*); Turi Tímea 5. évfolyam, magyar-kommunikáció, demonstrátor („*Hajnóczy háta*”); Gaborják Ádám PhD (*A véradoról*). Időközben olyan „megszállott hajnóczysokig” is eljutott hírünk, mint Reményi József Tamás és Szkárosi Endre vagy Eisemann György, akik ugyancsak igenlik vállalkozásunkat, támogatnak bennünket.

2007-ben az Osiris Kiadó megjelentette újra a Hajnóczy-összest, Reményi József Tamás gondozásában, benne egy eddig

még kiadatlan szöveggel, *A szakáccsal*. Munkacsoportunk most, a második tanulmánykötet munkálatait befejezve, e pretextus és szövegváltozat körül szeretne vizsgáldni, s a megszülető cikkekből egy folyóirat-blokkot létrehozni. Talán a Kalligramot célozzuk meg vállalkozásunkkal. Terveink közé tartozik továbbá egy harmadik tanulmánykötet is, immár tematikus rendben: Hajnóczy olvasmányai, szövegváltozatai, inter- és intratextusai. A Hajnóczy-disszertáció védésén vetődött fel az ötlet Fogarasi György, az egyik bizottsági tag részéről, hogy hypertext, azaz CD-rom formájában, a tematikus blokkokat fürtszerűen feldolgozva folytassa ősztől a műhely a korpusz feldolgozását. E tevékenységi forma a munkacsoport-jellegnek jól megfelel. E célból szeptemberben ilyen irányú speciálképzéses szemináriumot fogok indítani.

2008 fontos év a számunkra. Áprilisban Reményi József Tamást láttuk vendégül, aki az Osiris-kiadás körüli munkálatakról s a hagyatékban maradt szövegekről számolt be az érdeklődőknek, ugyancsak a Grand Café égisze alatt, helyszínén, ugyanakkor a Modern Magyar Tanszék segítő támogatásával és tanszékvezetőnk, Olasz Sándor professzor igenlő jelenlétével.

Hajnóczy Péter életműve az író halálával (1981) post factum névlegesen lezárult. Energikus, drámai szövegvilága azonban folyamatosan újabb és újabb értelmező hozzá-fordulásokat indukál. Az azonnal adódó dilemmán túllépve – hogy Hajnóczy életműve zseniális torzó vagy tudatosan lezáródó teljesség – a szövegtest szerves építkezése, dinamikája, radikális eklektikája mellett szavazunk. Élő, mozgékony organizmusnak látjuk Hajnóczy életművét, mely transzavantgárd érzékenységről ad számot, lényegénél fogva romantikus – és az irodalomból való kilépés, a totális expanzió irányába mozdul el, a „Mindig tovább!” kassáki jelszavát magáénak vallva.

A Hajnóczy-korpusz helyét és mozgástörvényeit jellemzendő álljon itt egy idézet Szkárosi Endre előszavából, melyet a munkacsoport második tanulmánykötetéhez jegyzett:

Hajnóczy Péter életműve immár több mint negyedszázados távlatban pulzál a magyar irodalomként felfogott jelenség-együttes organizmusában. Vizsgálata során mégis változatlanul megkerülhetetlennek tűnik fogadtatásának és kritikai értelmezéseinek folytatólagos elemzése. Az író 1981-es halálát ugyanis jó másfél évtizeden át az intézményesen nyomom követhető irodalomkritika szorgalmas hallgatása, ugyanakkor az olvasók nem szűnő érdeklődése követte. Ez utóbbi természetesen annak a lelkiismeretes és elszánt munkának is köszönhető, amelyet a hagyaték gondozói és néhány

megszállott kutató folyamatosan végeztek. A kilencvenes évek közepétől azután egyre rendszeresebbek lesznek a Hajnóczy-művel valamiképpen számot vető kritikai elemzések, amelyekbe mind gyakrabban belekerül a kultuszképződés motívumainak vizsgálata is.

Valóban, a hallgatás kedvez a kultuszok burjánzásának. Ráadásul a Hajnóczy-műhöz való viszonyt sokáig és gyakran jelentősen befolyásolta – akár pozitív, akár negatív értelmezésben – a szerző életére való, szokatlanul erős rálátás érzete, a személyes sorsnak a kívülálló számára egzotikus tragikumuma, a személyiségnek – a szó eredeti értelmében vett – agresszív kisugárzása. Az elemző figyelem azonban, ha nem rombolja is szét az esztétikai, etikai és életvezetésbeli tényezők bizonyos koherenciáját, amely a kultikus aura alapját képezi, középpontba mindenképpen a pulzáló műegyüttes működésmódjait és a benne megfigyelhető szellemi energiaképződést állítja. Ezzel együtt is, a még az író életében, majd a halálát követő, növekvő távlatban fogant, számottevő kritikai elemzések ritkán kerülhették meg a műegész – sokszor nyomatékosságnak tűnő – életrajzi tünetegyüttesének reflektálását. Elvileg mindenkor magától értetődőnek tűnik a szöveg- és tárgyközpontúság imperatívusza – ám paradox módon éppen emiatt sem lehet mindig könnyedén eltekinteni a látszólag életrajzi vonatkozásoktól. Ahhoz a fajta élveboncoláshoz ugyanis, amelyet Hajnóczy folyamatosan elvégez az emberi tudatműködések és az azokat a testhez kötő lélektani folyamatok költői föltárása során, egy élő, lélegzőnek tűnő szubjektum szükségeltetik. Amelynek az író feltételezett énjével való esetleges, illetve látszólagos egybeesései, átfedései valójában érdektelenek.

„Néha-néha a tízes közepébe lövünk egy rosszul belőtt léghuszával a három ezüsthanggal rendelkező céllövöldés céllövöldéjében. Úgy gondolom, nem az elnyerhető kis vitorlásért – ez a fődíj! –, nem is egy parányi csokoládéért lövünk célba” – írta Hajnóczy az „IGAZSÁG” fogalmáról elmélkedve. Tanulmányaink célkeresztjében az ő művei állnak, s valóban nem az elnyerhető kis vitorlás a tét. (Vadai Istvántól)

Ha a Hajnóczyról írott – nem csekély mennyiségű – szakirodalmat lapozzuk, a legnagyobb megítélésbeli ellentétekkel találkozunk. A tanulmányírók éles hangon választanak az életmű darabjai közül, olykor kategorikusan utasítva el mások által preferált opusokat. (Csaknem) valamennyien meggyőzően érvelnek. Az olvasó így egyre határozottabban azt érzi: neki magának kell egy saját „Hajnóczy-kánont” kialakítania. Nagy figyelem és sokszori újraolvasás szükségeltetik: a szövegek java része

nehéz, feladja az ívet az értelmezőnek. Szoktak beszélni a Hajnóczy-opusz anti-intellektuális jellegéről. Hajnóczy gondolkodó hősei általában valóban társadalmon kívül élnek, nem értelmiségi léthelyzetekben egzisztálnak, gyakran brutális nyereséggel nyilatkoznak meg, de a szövegek maguk, idősíkváltásaikkal, narrációs technikájukkal, belső vágásaikkal, vendégszövegeikkel – komoly intellektuális kalandot jelentenek a befogadónak. Ezenfelül, Tárnok Zoltán a *Mozgó Világ* körinterjújából vett szavaival egyetértve: Hajnóczy olvasása után az ember „hegeket visel örökre”.

Az író csillapíthatatlan kísérletezőnek ismertük meg, aki életműve minden pontján valami újjal próbálkozott. E kísérletek és próbák nyomait őrzí az 1. műfaji és stilisztikai/stílusbeli sokféleség. De nemcsak a hagyományos műfajokat problematizálja, stílus-standardokat feszíti Hajnóczy, hanem szabadon kalandozik a 2. műnemek közt is, határterületeket keres és tapos ki magának. Az alap-nemet, az epikát túneti át a legváratlanabb pillanatokban a lírába, s vált később lírai drámára. Miközben epikája maga is drámai az állandóan jelen lévő dialógusok és a függőbeszéd által, de a korpuszt feszítő konfliktusok miatt is. Az életmű alaphangja mindezalatt a tragédia tónusában marad. 3. További radikális lépése, amint áthágja az irodalom mezsgyéit, a) az írásbeliség más területei s b) más művészeti ágak felé veszi az útját. Így jut el, így érinti vagy hatol is be oly területekre, mint a természettudományos próza; a publicisztika; a kritika, esszé, recenzió, tanulmány; a film; a színpadra adaptált, rendezett dráma, színmű; a zene; nem utolsó sorban a képzőművészet annak konvergáló territóriumával: Hajnóczy „festményeire”, „szobraira”, „épületeire” gondolunk. Hogy végül a transzavantgárd érzékenységet és „kulturális nomadizmust” se felejtjük ki. Kilép tehát ez az életmű az irodalomból, az írásbeliség rácsait feszegetve 4. a szóbeliség felé s tovább, 5. ki magából a művészetből is, melyet végül is nem tudott organikusként, primerként, abszolút relevánsként megtapasztalni. Szeccszió, excesszus; de mi felé? Bizonytalan és banális válasz: az „Élet” felé. Mikor Krasznahorkai László *Háború és háború* című regényének „angyal-betétje”, ahogy a főhős ígérte, felkerül az internetre, s majd felkerül helyére, a Halle für neue Kunst falára a Korim Györgynek állított, Bukta Imre készítette emléktábla is, az irodalomból való meghökkentő kilépésnek vagyunk hűledező tanúi. Hajnóczy más alkat, és másként valósítja meg exodusát: elhagyni az „art”-ot, s minden szót a maga vérével írva, átszakítani magát az életbe. Romantikus szavak, mint ahogy a kísérlet is az. Nem is mondhatjuk, hogy sikerült volna: torzóban, töredékben maradt e vágy; *vágy* maradt. Hűséges olvasója tapogatja

ki e kívánságot Hajnóczy Péter drámai, önmagához és olvasójához egyaránt kegyetlen szövegtestének lüktetéséből, a korpuszt szét-ziláló, abban benne álló, abból ki-szakadó zárványokból, foszlányokból, vérrögökből.

Jó újra-olvasást mindenkinek!

Urbanik Tímea és Turi Tímea szerző- és szervező-társaim gondolataival záródik a bemutatkozó; asszociációkat, vágyakat, illúziókat keltendő egy témához, mely valamennyiünket megfogott, évekkkel ezelőtt.

„Ahogy *A véradóban* és *A fűtőben* a címmé is emelt cselekvés totalizálódik, úgy hasonlóképp értelmezhető a *Perzsia* a szomjú-ság totalizálásaként, melynek csupán egy része az alkoholbetegség pontos leírása. A rendkívül erős jelképek, amelyek köré a művek szerveződnek: a vér, a tűz, a tej és a víz, s a totalitás a romantika posztmodern továbbélésének lehetőségeként fogalmazódnak meg.” (Urbanik Tímea)

„A vízió, a látomás Hajnóczynál nem a menekülést adó terület, hanem az a csatatér, ahol akár a legkomolyabb és legvalóságosabb harcok folynak. Az alkoholtámor és a tudatosan előidézett rémképek a fikció és valóság határának elmosásával jönnek létre, s egy olyan köztes térben rendezkednek be, mely épp bizonytalan lokalizálhatóságánál fogva elementáris hatású.” (Urbanik Tímea)

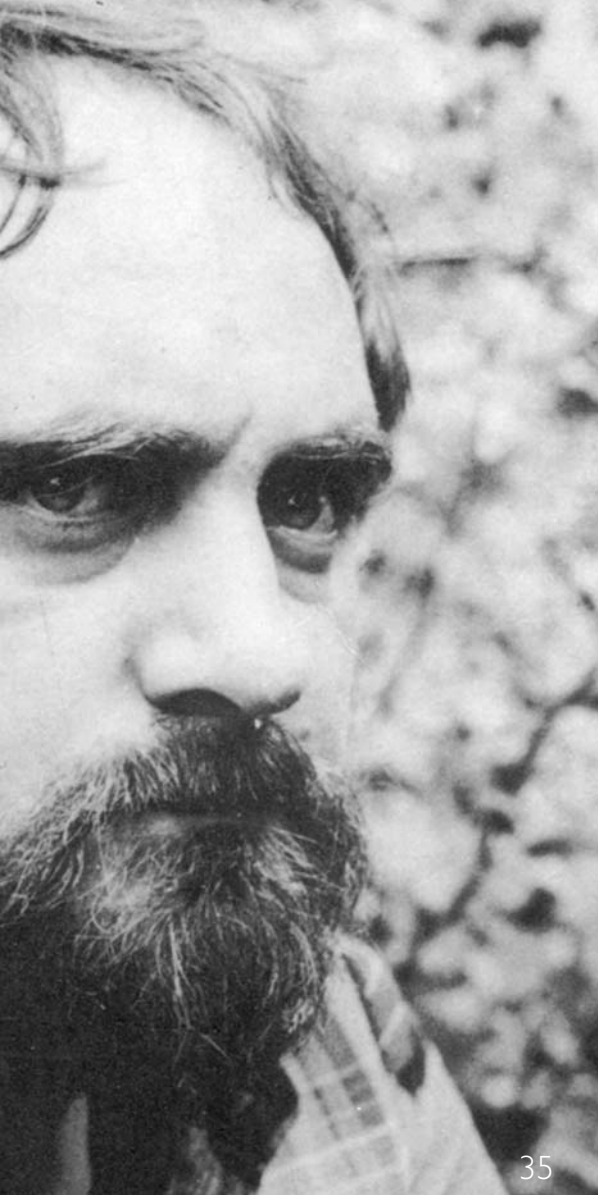
„Hajnóczyt ártatlanul olvasni nem lehet. Nem csak azért, mert híre vagy az a bizonyos legendája gyakran megelőzi a művek olvasását, de azért sem, mert maguk a szövegek hoznak létre olyan erőteret, amelynek középpontjában a személyes konfeszzió, a valóság esztétizálása vagy esztétizálhatatlansága áll. A reáliákkal való szembesülés nem lehetőség, hanem kényszer Hajnóczy írásainak többségében.” (Turi Tímea)

DR. CSERJÉS KATALIN
PhD adjunktus

DR. URBANIK TÍMEA
PhD tudományos munkatárs

TURI TÍMEA
magyar-kommunikáció, 5. évf.
(azóta PhD hallgató)

November 20-án 19 órakor (a kerekasztal-beszélgetés előtt)

• **In memoriam Hajnóczy Péter** – dokumentumfilm, 15', a Hajnóczy-fotókat készítette, a filmet vágta és rendezte: Mátis Lilla, kép: Gujdár József, Ferenczy Béla, zene: Melis László, 180-as csoport (Balázs Béla Stúdió, 1981, 1985)

Mátis Lilla 15 perces Hajnóczy-filmjét közvetlenül az író halálát követően forgatta le. Régi barátok lévén Hajnóczy Péterrel, jól ismerte utolsó lakását, s úgy döntött, hogy válasza a barát elmenetelére az lesz, hogy megörökíti szobáját, hátrahagyott nyoma- it: így veszi számba a hiányt, amit egy ember távozta hagy maga után. Ebbe a munkába fogott hát bele, a Balázs Béla Stúdiónál tervben lévő, emberi gesztusokról szóló film helyett.

Mint a rendezőnő elmondta volt, forgatáskor a kameramoz- gásokat ő diktálta az operatőrnek, sőt, kérte, hogy a zene (Lutoslawsky, Hajnóczy egyik kedvenc zeneszerzőjének sokat hallgatott opusza) ritmusára történjék a svenkelés. Mátis nem volt elégedett az eredménnyel, s *Petri Györgyöt* kérte fel, hogy olvasson fel a képek alá az *Embólia kisasszonyból*. A film zenéje végül akkor alakult ki, amikor a rendezőnő meghallgatta *Melis László* zenéjét, melyet Hajnóczy *Szertartásához* szerzett, s a 180-as csoport játszott el. Mátis Lilla megmutatta filmjét Melis- nek, s hamarosan létrejött a kísérőzene is.

A kisfilm képsorait követve, s a rendezéssel kongeniális mu- zsikát hallgatva, a lakóját vesztett szobában utolsó érintéseket, lélegzetvételeket s betelni immár hiába vágyó fehér papírt kutat a néző: egy eleven lény, pár napja még itt egzisztáló kreatúra nyomain járunk Mátis Lilla lírai film-etűdjében.

■ **MÁTIS LILLA** filmrendező, forgatókönyvíró. Mátis Livia – aki Hajnóczy Péter köteteit Reményi József Tamással szerkesztette, gondozta – a testvére volt.

Filmjeiből: *In memoriam Hajnóczy Péter* (1985), *Még mindig ültetek fákat – Dokumentumfilm édesapánkról* (2000), *Elégia Huszárik Zoltánról* (2002), *Mi két hazát szeretünk* (2008).

November 17-én és 18-án 19 órakor, valamint 20-án a kerek- asztal-beszélgetés után

• **A halál kilovagolt Perzsiából** – 2004, magyar, 90', Hajnóczy Péter kisregénye alapján írta és rendezte: Dr. Horváth Putyi, operatőr: Kodolányi Sebestyén, zene: Melis László, sze- replők: Melis László (az író), Schneider Zoltán (a fiatal író), Vere- bes Linda (a lány), Takáts Kati (a lány anyja), Dr. Horváth Putyi (narrátor)

A latin betűk

A latin betűk elhatározták, hogy egy virágzó hársfaerdőben összeülnek, és kicserélik gondolataikat. A 33 latin betű.

(De hát hol is történt ez: Kisázsiában, egy bejrúti kocsmában vagy Antiokheiában?)

Akárhol is történt, a latin betűk teleszívták tüdejüket a hársfa illatával – némelyik dohányzott, vörös bort ivott –, egyszóval jól érezték magukat. A Z betű azt gondolta, megszerette az A-t. Egyszóval jól érezték magukat a latin betűk; ha boldogok nem is voltak, de úgy tettek.

Terepszínű egyenruhás katonák jelentek meg a hársfaerdőben. Kezükből kibiztosított géppisztoly. És most megértette a Z, hogy miért nem szeretheti az A-t. A katonák lassú léptekkel körülvették a latin betűket – csizmájuk alatt recsegett, recsegett a gally. Az A betű még odasúgta Z-nek: én azt gondolom... de már nem fejezhette be, mit gondolt. Tíz centiméterről tarkan lőtték, akár az összes betűt, és a Z-t is.

A katonák – orvos is volt velük, aki megállapította a halál beálltát – kötelességük végrehajtása után metoszlopban elvonultak. Ott feküdt az avaron a 33 véres, halott latin betű.

(De hát hol is történt ez: Kisázsiában, egy bejrúti kocsmában vagy Antiokheiában?)

Nézd! Milyen szép a hold, suttogta a hársfa. Az A betű fölkelte. Véres volt, tüdejét teleszívtva hársfaillattal, és megtört szemmel intett a hársfának. Azután odament a Z-hez, aki még az avaron feküdt, és megcsókolta a száját. A Z véresen fölemelkedett, mint aki csak álmodott, és ő is teleszívtva tüdejét az erdő hársfaillatával.

A véres latin betűk lassan fölkeltek a földről, jó éjszakát vagy jó reggelt intettek a hársfának, fölnéztek a teliholdra, és lassú, kemény léptekkel, vérezve a vérző latin betűk elindultak a tenger felé.

Szeged, Deák Ferenc u. 18.
Telefon: (62) 420 578 • www.grandcafe.szeged.hu

SZTE BTK

nka

Nemzeti Kulturális Alap

EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA

FELVEZETŐ ÉV